

Syrkus, Szymon

Sprawozdanie Podsekcji Urbanistyki Architektury I Kongresu Nauki Polskiej

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 54/3-4, 184-189

2009

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pracowników – ale wyłącznie i jedynie na podniesienie poziomu ich twórczości, a przez to na podniesienie poziomu twórczości architektonicznej w ogóle.

Dyscyplina pracy obowiązywać będzie w tych zakładach na równi z pracownikami typu masowego. Sprawozdawczość z pracy będzie tam postawiona jako sprawa istotna. Jedynym tedy przywilejem – oczywiście nie dożywotnim – pracowników tych zakładów będzie możliwość pracy w takich samych warunkach, jakie mają wszyscy naukowcy w Polsce – możliwość łączenia teorii z praktyką.

Archiwum PAN, Materiały Stanisława Tołwińskiego, sygn. III-185 jedn. 383, k. 95–131.

Prof. Szymon Syrkus

5.2.51

S P R A W O Z D A N I E PODSEKCJI URBANISTYKI I ARCHITEKTURY I KONGRESU NAUKI POLSKIEJ

Prace Podsekcji naszej dobiegają końca. Wydaje mi się, że program, który zakresiliśmy sobie mniej więcej rok temu, został wykonany i że w trakcie prac przedkongresowych sprecyzowało się wiele pojęć, dojrzało wiele problemów. Czas już, aby prace, zainicjowane przez Kongres, przejęła Instytucja, specjalnie powołana do systematycznego budowania nauki o urbanistyce i architekturze – czy to Akademia Architektury, jak w ZSRR i Ukraińskiej SSR, czy to jako Wydział Architektury, Akademii Nauk lub jako sekcja architektury Wydziału Nauk Technicznych Akademii Nauk jak Białoruskiej czy Łotewskiej SSR.

Zanim przystąpię do podsumowania rezultatów naszej rocznej wielozespołowej pracy, chciałbym podkreślić wielki najszerzej pojęty kolektywny wysiłek pracowników urbanistyki i architektury z wszystkich niemal środowisk naukowych Polski. Na apel Prezydium kilkakrotnie w ciągu ostatniego roku przyjeżdżali do Warszawy koledzy z Krakowa i Gdańska, Wrocławia i Szczecina, z Gliwic aby radzić wspólnie nad kluczowymi zagadnieniami oceny metod

nauczania architektury i urbanistyki, nad oceną stanu naszej nauki w tej dziedzinie, nad wydobyciem jej postępowych nurtów w przeszłości.

Na ankietę, mającą na celu ocenę stanu i metod nauczania architektury i urbanistyki, odpowiedziały wszystkie niemal katedry budowy miast i osiedli. Wyczerpujące zakończenie umotywowano wnioskami referaty wygłosili na zebraniach dyskusyjnych:

z Warszawy – Prof. Dr T. Tołwiński i Dr K. Wejchert – o pracach katedry i Zakładu Urbanistyki Politechniki Warszawskiej.

Prof. J. Chmielewski – o pracach Katedry Planowania Przestrzennego w ramach Studium Planowania Przestrzennego i o organizacji Zespołu Katedr Urbanistycznych.

Prof. Dr M. Kaczorowski – o Ekonomice Planowania Przestrzennego.

z Krakowa – Prof. Dr Tołwiński – o pracach Zakładu Urbanistyki Wydz. Architektury w Politechnice Warszawskiej i w Akademii Górniczej w Krakowie.

z Gdańska – Prof. St. Różański – na temat prac Katedry Urbanistyki oraz Katedry Planowania Regionalnego i Krajowego i drugą pracę na temat badań o klimacie lokalnym w Polsce.

ze Szczecina – Prof. Piotr Zaremba – o pracach Katedry Budowy Miast i Osiedli Szkoły Inżynierskiej.

z Gliwic – Prof. Teodorowicz-Todorowski – o pracach Katedry Zabudowy Osiedli Politechniki Śląskiej.

z Wrocławia Prof. Dr Tadeusz Wróbel – o pracach Katedry Budowy Miast i Osiedli.

Na podstawie tych referatów Prof. K. Dziewoński mógł opracować referat pt. „Stan i ocena szkolnictwa urbanistycznego”. Natomiast zamierzony referat prof. Śmiałowskiego na temat nauczania architektury pozostał jedynie w punktacji, gdyż nie udało mu się dotychczas uzyskać od profesorów projektowania źródłowych danych co do stosowanych przez nich metod. Dość jaskrawe światło na chaos, panujący jeszcze w tej dziedzinie, rzuciły narady wytwórcze na Wydziale Architektury Pol. Warszawskiej i dyskusje na obecnym Pokazie Architektury. Tym większy wysiłek włożyć musimy w skierowanie tej tak ważnej dla realizacji planu sześcioletniego gałęzi nauczania na szeroką i prostą drogę. Jeżeli SARP jako organizacja nie dość intensywnie włączył się do wstępnych prac Kongresu, to Towarzystwo Urbanistów Polskich włożyło w przygotowanie Kongresu ogromny wysiłek. Pragnę to dziś podkreślić ze szczególnym naciskiem, zwłaszcza dlatego, że ten ogromny wysiłek dlatego właśnie mógł być tak wydajny, że był zespołowy.

Referat zbiorczy p.t. Stan i Potrzeby Urbanistyki w Polsce przygotowany został na podstawie pięciu referatów podstawowych przez zespół redakcyjny, w którego skład weszli: A. Andrzejewski, K. Dziewoński, S. Filipkowski, B. Malisz, W. Ostrowski, E. Olszewski, R. Pieńkowski, J. Szuszkiewicz, K. Wejchert, E. Żaczyński, J. Żakowski. Referaty podstawowe opracowali indywidualnie:

K. Dziewoński – wymieniony już referat p.t. „Ocena stanu nauczania urbanistycznego“, referat p.t. „Polskie wydawnictwa urbanistyczne“ oraz referat „Postępowe kierunki urbanistyki polskiej do r.1914“. II część tegoż referatu p.t. „Urbanistyka Polska w latach 1914–1959“ opracował prof. Leonard Tomaszewski. Zaś postępowe elementy urbanistyki polskiej tegoż okresu podkreślił w specjalnym referacie Waław Ostrowski. Postępowe tradycje w budownictwie i zabudowie osiedli wiejskich omówił wyczerpująco Dr I. Tłoczek. Ocena prac Instytutu Urbanistyki i Architektury i Instytutu Budownictwa Mieszkaniowego, a więc instytutów powołanych w r. 1949 dla budowy nauki o urbanistyce i architekturze, dokonana została przez Ad. Andrzejewskiego i Waława Ostrowskiego, wreszcie Helena Syrkus i ja (tzn. Szymon Syrkus – przypis J.P.) przygotowaliśmy na wniosek i za poradą akademików radzieckich materiały do organizacji Akademii Architektury.

Brak dotychczas krytycznego omówienia okresu 1939/945 i 1945/949.

Dorobek przygotowawczy urbanistów zostanie podsumowany na specjalnej Konferencji Krajowej w ramach sekcji A.I.U. I Kongresu Nauki Polskiej, zwołanej na dzień 17/8 lutego b.r.

Kluczowe dla planu sześcioletniego zagadnienie rozbudowy przemysłu wymagało utworzenia w ramach naszej Podsekcji Grupy Urbanistyki, Architektury, Budownictwa Przemysłowego.

Grupa ta opracowała ankietę na temat nauczania architektury i budownictwa przemysłowego oraz ankietę na temat prac naukowo-badawczych, prowadzonych w biurach projektowych poszczególnych gałęzi przemysłu. Wyniki tej ankiety opracował prof. Sienicki.

W pierwszej połowie stycznia zorganizowano trzydniowy Zjazd Naukowy Podsekcji, poświęcony specjalnie zagadnieniu Urbanistyki i Architektury Budownictwa Przemysłowego. Referaty wygłosili Wiceminister Bąbiński, Wiceminister Żakowski, Dr Ostrowski, Prof. Hryniewiecki, Mgr Siedlinowski, Inż. R. Dowgird, Prof. J. Kamler, Prof. W. Poniż, Prof. Sienicki.

Prof. Sienicki omówił rezultaty tego zjazdu w punkcie trzecim porządku dziennego dzisiejszego zebrania. Prace nasze zajął się również z Podsekcją Ekonomiki Budownictwa i Gospodarki Komunalnej.

Referat problemowy p.t. „Ekonomika projektowania instytucji budowlanych“, uwzględniający zagadnienie to b. szeroko, bo zarówno z punktu widzenia ekonomiki projektowania architektonicznego, jak ekonomii w zastosowaniu materiałów budowlanych, konstrukcji i wreszcie w kosztorysowaniu, opracowany został kolektywnym wysiłkiem kolegów E. Olszewskiego, H. Karpowicza, J. Nechaya, I. Tylbora i K. Turnowskiego. Ta bardzo cenna praca należy zarówno do dorobku naszej Podsekcji, jak Podsekcji Ekonomiki Budownictwa i Gospodarki Komunalnej.

Bez tej ekonomicznej podbudowy prace Podsekcji naszej byłyby niepełne, grozić by im mogło oderwanie od realnych zadań planu sześcioletniego.

Ale dzięki tej mocnej przeciwwadze ekonomicznej współpracy naszej Podsekcji z Podsekcją Badań nad Sztuką nabiera w okresie walki z nihilizmem artystycznym szczególnej wagi.

Dlatego ważnym był udział przedstawicieli Podsekcji Urbanistyki i Architektury w pracach I Konferencji Badań nad Sztuką w październiku r. ub. w Krakowie. Wygłoszony tam referat kol. J. Minorskiego „Architektura jako sztuka plastyczna“ uważać należy, tak jak referat kolektywu pod przewodnictwem kol. Olszewskiego, za wspólny dorobek obu Podsekcji,

Kończąc listę referatów, opracowanych dla Kongresu przez kolektyw Podsekcji Architektury i Urbanistyki, chciałbym wymienić jeszcze kilka referatów problemowych, tyjących najważniejszych zagadnień planu sześcioletniego, a więc:

„Produkcja dokumentacji technicznej jako proces twórczości architektonicznej” – autor kol. Karpowicz,

„Współpraca architektów i plastyków w tworzeniu form architektonicznych” – autor prof. L. Śledziński, przesłał nam dotychczas jedynie tezy wraz z b. interesującymi uwagami krakowskiego ZAMP.

„O krytyce architektonicznej” – autor prof. B. Pniewski.

„Zasady lokalizacji budownictwa mieszkaniowego w zespole miejskim” – autor A. Ciborowski.

Tezy referatu „Planowanie miast i osiedli w planowaniu gospodarczym” – opracował J. Chmielewski.

O zagadnieniach mieszkaniowych – mamy pracę A. Andzejewskiej [zapewne chodzi o A. Andrzejewskiego – *J.P.*].

Z prac, mających na celu wydobyć postępowego dziedzictwa w realizacjach urbanistycznych przeszłości, wymienić należy Ostrowskiego „Budownictwo przemysłowe zagłębia staropolskiego w okresie Królestwa Kongresowego”.

Z inicjatywy Prezydium naszej Podsekcji problematyka Kongresu została przeniesiona na teren Oddziałowej Organizacji Partyjnej Pracowników Naukowych Politechniki Warszawskiej, której dwaj sekretarze opracowali referat dyskusyjny, mający na celu zdemaskowanie kierunków idealistycznych w różnych dziedzinach nauk technicznych.

Stosując miernik czterech podstawowych zasad dialektyki, naświetlili oni te same tendencje kosmopolitycznego idealizmu w urbanistyce i elektrotechnice, w fizyce i chemii, w mechanice i naukach inżynierskich.

Obecnie odbywają się zebrania dyskusyjne, na których przedstawiciele wszystkich dyscyplin nauk technicznych reprezentowani wśród pracowników naukowych Politechniki Warszawskiej, starają się na przykładzie własnej gałęzi wiedzy przeprowadzić marksistowską analizę i wykryć pokutujące w niej kierunki wsteczne, aby je odrzucić i kierunki postępowe, aby je rozwinąć.

Dyskusja nad stalinowską nauką o bazie i nadbudowie stały się i na tym terenie potężnym stymulatorem.

Błędem byłoby jednakże uważać, że prace naszej Podsekcji rozwiązały zagadnienie nauki i nauczania urbanistyki i architektury, że wymienione tu referaty stanowią poważny zakończony dorobek, naukowy. Jeżeli je wymieniałem wszystkie, to dlatego, że oceniam je pozytywnie jako pierwszy krok w kierunku zapoczątkowania polskiej marksistowskiej nauki o urbanistyce i architekturze, jako pierwszy krok w kierunku przełamania poważnych błędów w nauczaniu architektury i urbanistyki.

Ale jest to tylko pierwszy krok.

Prace te, wykonywane na marginesie obowiązków zawodowych i społecznych, cechuje często dorywczość, niedomyślenie do końca. Często ślizgają one po powierzchni zjawisk, oceniają je naskórkowo, w krytyce nie przenikają do ideologicznych korzeni błędów.

Autorzy w ciągu roku prac przedkongresowych sami dojrzewali, zmieniali się, dojrzewały i zmieniały się ich poglądy, do dojrzewania całego społeczeństwa. W niejednym referacie tkwiły i tkwią jeszcze poważne błędy ideologiczne, wynikające z niedostatecznego opanowania metody marksizmu-leninizmu.

Brak wśród prac naszej podsekcji referatu demaskującego w sposób naukowy kosmopolityzm i formalizm w urbanistyce, jako przejaw wstecznej ideologii, wrogiej naszemu ustrojowi tendencji politycznych. Cechy urbanistyki socjalistycznej są zbyt powierzchowne i bez przekonujących przykładów.

Poważny dorobek T.U.P. posiada zasadniczy błąd – brak powiązania z architekturą, świadczący o „przedwojennych obciążeniach“ kolektywu.

Bo przecież podstawową cechą nowej urbanistyki socjalistycznej, jak o tym świadczy przykład urbanistyki radzieckiej, jest jedność architektury i urbanistyki – zatarcie linii demarkacyjnej pomiędzy tymi dwiema dyscyplinami.

Również referat kolektywu kol. Olszewskiego, niezmiernie cenny, jak mówiłem – ze względu na powiązanie w przedstawieniu ekonomiki projektowania inwestycji budowlanych zagadnień architektonicznych, technologicznych, konstrukcyjnych, kosztorysowych, prześlizguje się nad kluczowym i nieodłącznym od nich zagadnieniu ekonomiki projektowania urbanistycznego, nie dołączonym z kolei od problemu ekonomiki wszelkich sieci uzbrojeniowych.

Ale wiemy o tym wszyscy – Podsekcja Urbanistyki i Architektury nie jest instytucją permanentną, nie rości sobie pretensji do spełnienia w ciągu jednego roku roli, którą w ciągu wielu lat systematycznej pracy spełniać winna Akademia Architektury lub jej namiastka – Wydział Architektury Akademii Nauk. I mamy nadzieję – Kongres również nie będzie do nas rościł pretensji, żeśmy roli Akademii nie spełnili. Natomiast kolektywnym wysiłkiem zasygnalizowaliśmy szereg palących zagadnień, które referat zbiorczy ujmie w następujących dziesięciu punktach wysuniętych przez Sekcję Techniki, do której należymy:

- 1) Określenie dyscypliny naukowej, jaką jest architektura i urbanistyka,
- 2) Ogólne wytyczne płynące dla architektury i urbanistyki z charakteru ustroju socjalistycznego,
- 3) Ocena polskiego dorobku naukowego,
- 4) Ocena obecnego stanu nauki i nauczania,
- 5) Kontakty polskiej architektury i urbanistyki z nauką innych krajów,
- 6) Potrzeby naukowe w perspektywie planu sześcioletniego i dalszych planów gospodarczych,
- 7) Wytyczne do planu prac badawczych,
- 8) Wytyczne do planu organizacji jednostek badawczych oraz zasady podziału pomiędzy komórki badawcze,
- 9) Potrzeby kształcenia kadr naukowych i zawodowych,
- 10) Postulaty pod adresem innych nauk.

Helena Syrkus
Szymon Syrkus

5.2. 1951 r.

REFERAT ZBIORCZY
PODSEKCJI ARCHITEKTURY I URBANISTYKI
I KONGRESU NAUKI POLSKIEJ
(pierwsza redakcja)

1. Określenie dyscypliny naukowej objętej Podsekcją.

1.1. Podsekcja zajmuje się urbanistyką i architekturą, jako:

- a) działalnością ekonomiczno-techniczną,
- b) działalnością naukową,
- c) działalnością artystyczną,
- d) działalnością dydaktyczną.

1.2. Architektura i urbanistyka, jako działalność techniczno-ekonomiczna, naukowa i artystyczna, stanowią jeden z rodzajów ideologicznej działalności człowieka, specyficzną formę poznania praw rządzących